

SAVAŞ SUÇLARI ULUSLARARASI MAHKEMESİ : JENOSİT OTURUMU

Doç. Dr. Türkkaya ATAÖV

Savaş Suçları Uluslararası Mahkemesi, Stockholm oturumunda¹ karara bağlamadığı bir hususu tartışmak ve Amerika Birleşik Devletleri'nin Vietnam'daki bazı faaliyetlerinin jenosit suçunu teşkil edip etmediğini saptamak üzere, 20 - 30 Kasım 1967'de Kopenhag'da toplandı. Mahkeme hazırlanan raporları, uzman ve gözlemcileri, mâsum savaş felâketzedelerini ve eski Amerikan Silâhlı Kuvvetleri mensuplarını dinledi. 30 Kasım 1967 günü öğleden sonra başlayan özel uzun oturum ertesi sabah beşe kadar devam etti. 1 Aralık 1967'de Mahkeme Vietnam'da jenosit suçunun işlenmekte olduğuna dair kararını açıkladı.

Bu karar birçok belge, rapor ve tartışmalara dayanıyor, önemli hukuk kuralları ve tarihsel gelişimi dikkate alıyordu. Vietnam'da jenosit suçunun da işlenmiş olması Amerika'nın buradaki varlığının niteliğini daha iyi aydınlatmakta, Amerikan dış politikasının ve yabancı ülkelerdeki faaliyetlerinin daha doğru tanımlanmasına ve çeşitli unsurların bir bütün halinde birleşerek seçilebilmesine yardım etmektedir. Kopenhag'a sunulan raporlar, dinlenen tanıklar ve değerlendirilen belgeler bu derece inandırıcı olmasaydı, Mahkeme üyelerinin son kararda bu kadar kesinlikle birleşmeleri mümkün olmazdı.

* *
*

Önce, jenosidin ne olduğuna kısaca bakalım. İnsanlar daha önce de birbirilerini öldürdüklerine ve kütle halinde ortadan kaldırdıklarına göre, jenosit suçu dünya tarihi ile yaşıt sayılabilir. Üretimin herkese yetmediği çağlardanberi, insan toplulukları komşu

1. Stockholm kararı ile ilgili olarak bak: Türkkaya Ataöv, «Savaş Suçları Uluslararası Mahkemesi,» *Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, C. XXII, No. 1 (Mart 1967), s. 239 - 261.

grupların zenginliklerini elde edebilmek için birbirlerine saldırmışlardır. Bugün, kapitalist sisteme dayalı emperyalizmin egemen olduğu dönemde de, aynı davranış görülmektedir. Üstelik, kütle halinde insan öldürme yöntemlerinde teknik ilerlemeler kaydedilmiştir.

Uzun bir süre, jenosit suçu savaşın kendiyile karışmış durumdaydı. Savaşan insan grupları, birbirilerine, kadını, çocuğu ve ihtiyarıyla, topyekûn ortadan kaldırılacak düşman gözüyle bakıyorlardı. Gruplar birbirilerini ortadan kaldırırlarken, ideolojik nedenlerde ileri sürdüler. Müslümanların Kutsal Savaşı, Haçlı Seferleri, Yahudilerin öldürülmeleri (*pogrom*'lar), Protestanların katliamı gibi hareketler aslında jenosit olaylarıydı.² Bir zamanlar, düşman kavmin yetişkin erkek neslini öldürmek işgâlin doğal sonucuydu. Tutsak almak ise gelişen üretim biçiminin bir gereği ve insanlığın ilerlemekte oluşunun işaretiydi. M. Ö. 427'de Delian Birliği'ne karşı isyan eden Mytilene halkının -sonra *kısmen* yerine getirilmiş olsa da- tüm öldürülme kararı, Papa Üçüncü Innocent'in Albigens mezhebinden olanları ortadan kaldırma çabası, 1572'de Katerina de Medici'nin tasarladığı ve Papa On-Üçüncü Gregor'a bir madalya kazandıran St. Bartholomew katliamı, Güney Afrika'da Boer Savaşında İngiliz emperyalistlerinin yerli tutsakları öldürmesi, Belçika Kralı İkinci Leopold'ün Kongo'daki katliâmı, Osmanlı tarihinde Ermeni (ve Türk) katliâmı, Çarlık Rusyasının İç İşleri Bakanlarından Kont von Plehve'nin 1903'de Yahudileri kestirmesi, Rusya'da İç Savaş sırasında anti-Bolşevik Generallerden Denikin'in gene Yahudi katliâmı, Almanların 1914'de Namur'da silâhsız sivillere karşı davranışları, Japonların 1932'de Şanghay katliâmı ve Nazilerin kurduğu faşist kukla Hırvat hükûmetinin (*Ustaşi*'ler) katolik olmayanlara, Sırp ve Yahudilere karşı giriştiği katliâm, hep, jenosit hareketleriydi.

Savaşla karışık olarak sürdürülen jenosit hareketleri savaşın meşruluğu esasına dayanıyordu. Ashında, savaş, Milletler Cemiyeti kuruluncaya kadar meşru sayılmıştı. Bununla birlikte, savaşa girişenler hareketlerini haklı bir nedene dayandırmayı da ihmal etmiyorlardı. Haklı savaş (*bellum iustum*) kavramı eski Yunan siteleeri, Romalılar, Saint Augustin, Isidore de Séville, Thomas Aquinas,

2. H. N. Brailsford, «Massacre,» *Encyclopedia of the Social Sciences*, Edwin R. A Seligman ve Alvin Johnson, der., C. IX, New York, Macmillan, 1957, s. 191-194.

Vitoria, Suarez ve Müslümanlarca da benimsenmişse de, savaş hâlâ ana hakların savunulduğu bir araçtı.

Savaşla ilgili bazı sınırlamalar ancak On-Dokuzuncu Yüzyılda yapılabildi.³ Korsanlık (*privateering*) 1856 Paris Sözleşmesi ile yasaklandı; gemiler, savaş zamanında, mensup olduğu devletin muvafakatı ile denizlerde savaş fiillerinde bulunamayacaktı. Deniz haydutluğu (*piracy*) da önleildi; bir geminin açık denizde diğer bir gemiye karşı şiddet, alıkoyma ve yağma gibi fiillerde bulunması bir suç ve deniz haydudu insanlığın düşmanı (*hostis humani generis*) sayılacaktı. Gerek savaşanlar, gerekse tarafsız devletler açısından ortaya birtakım haklar ve vecibeler koyan tarafsızlık hukuku geliştirildi. İlk ve Orta Çağlarda üçüncü kavimler tarafsız olduklarını iddia etseler bile, savaşanlar bunu tanımazlardı. On-Sekizinci Yüzyılda bir savaşta tarafsız kalan bir devletin savaşanlardan hiçbirine herhangi bir farklı muamelede bulunmamasına karşılık, savaşanların da ülke egemenliğine bağlı kalmaları bir devletler hukuku ilkesi halini almaktaysa da, savaşanlarla ticarete bulunan tarafsız gemilerin statüleri açık değildi. Tarafsızlık konusunda «serbest (tarafsız) gemi, serbest mal» (*free ship, free goods*) ilkesi 1856 Paris Bildirisinde kabul edilmişti. 1907'de toplanan İkinci La Haye Barış Konferansında «Kara Savaşında Tarafsız Devletlerin ve Kişilerin Hakları ve Görevleri Hakkında V Sayılı Sözleşme», «Deniz Savaşında Tarafsız Devletlerin Hakları ve Görevleri Hakkında XIII Sayılı Sözleşme», «Dokunmayla Patlayan Denizaltı Mayınlarının Döşenmemesi Hakkında VIII Sayılı Sözleşme» ve «Zapt ve Müsadere Hakkının Bazı Sınırlamaları Hakkında XI Sayılı Sözleşme» gibi tarafsızlıkla ilgili önemli sözleşmeler kabul edilmişti. Savaş tutsaklarıyla ilgili olarak bazı kurallar teamülî olarak gelişmiş olmakla birlikte, çok yanlı ilk anlaşma 18 Ekim 1907 tarihli La Haye Sözleşmesidir. Bu Sözleşmeye ek Yönetmelikten başka, 29 Temmuz 1929 ve 12 Ağustos 1949 Cenevre Sözleşmeleri savaş tutsaklarına uygulanacak muameleyi saptamışlardır. 11 Aralık 1868'de Saint-Petersbourg'da imzalanan bir Bildiri ile, 400 gramdan aşağı ağırlıkta patlayıcı ya da tutuşturucu mermilerin kullanılması yasaklanmıştı. 29 Temmuz 1899 Birinci La Haye Konferansında insan vücudunda yayılan mermilerin (dum-dum mermisi) kullanılması da yasaklandı. Yine aynı Konferansta boğucu ve zararlı gazların kullanılması yasaklandı. Deniz savaşıyla da ilgili olarak «Kara Savaşında Ya-

3. Seha L. Meray, *Devletler Hukukuna Giriş*, C. II, Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesi, 1965, s. 423 - 594.

ralılar ve Hastalar Hkında 1864 Cenevre Sözleşmesinin Deniz Savaşında Uygulanması Hakkında 29 Temmuz 1899 Tarihli ve II Sayılı La Haye Sözleşmesi,» «Savaşın Başında Düşman Ticaret Gemilerinin Tâbi Olacakları Rejim Hakkında 18 Ekim 1907 Tarihli ve VI Sayılı La Haye Sözleşmesi», «Dokunmayla Kendiliğinden Patlayan Denizaltı Mayınları Hakkında 18 Ekim 1907 Tarihli ve VIII Sayılı La Haye Sözleşmesi,» «Savaşta Deniz Kuvvetlerince Yapılacak Bombardman Hakkında 18 Ekim 1907 Tarihli ve IX Sayılı La Haye Sözleşmesi» ve «Deniz Savaşında Zapt Hakkının Sınırlandırılması Hakkında 18 Ekim 1907 Tarihli ve XI Sayılı La Haye Sözleşmesi» gibi andlaşmalar imzalandı. Hava savaşının hangi araçlarla ve nasıl yapılacağını gösteren çok taraflı sözleşmeler yoksa da, La Haye Kuralları üstünde durulabilir. Bu kuralların Yirmi-İkinci Maddesinde sivil halkı dehşete vermek, askerî olmayan yerleri yıkmak, sivilleri hedef alarak havadan bombardmana girişmek yasaktır. Gene aynı maddeye göre, kara kuvvetleri hareket bölgesinin hemen yakınında olmayan şehirlerin, köylerin, bina ve meskenlerin bombardmanı yasaktır. Sivil halk korunamayacaksa, askerî hedeflerin de bombardmanından vazgeçmek gerekmektedir. Milletler Cemiyeti Genel Kurulu 28 Eylül 1938 tarihli kararıyla bu kuralları teyit etmiştir.

Bunlara rağmen, savaşmak hukuken uzun bir süre, meşruydü: alınan tedbirler onu sadece biraz daha «insanileştirme» amacı güdüyordu. 1899 ve 1907 La Haye Konferansları tarafların biribirini yoketmelerini engellemiyor, sadece bazı zâlimane hareketlere başvurmalarını önlüyordu. Savaşın hak ve görevleri kodifiye edilmiş, bazı silâh ve maddelerin kullanımı yasaklanmış ve savaşınla savaşmayan arasındaki fark belirtilmişti. Bu sözleşmelerle kişilerin hayatı, özel mülk ve dinsel inançlar korunuyordu. Savunulmayan şehir ve köylerin bombardmanı ve yağması yasaktı.

Bütün bunlara rağmen, savaş hâlâ hukukîydi. Egemen devletlerin, klâsik devletler hukuku doktrini ve uygulamasına göre, başta gelen haklarından biri olan savaş hakkı hâlâ devam etmekteydi. Savaşı başlatan önderlerin kişisel sorumlulukları fikri ancak Birinci Cihan Savaşından sonra ortaya atılmıştı. Devleti yönetenler dahil, savaşla ilgili suç işlemiş olanların kişisel sorumlulukları ilk kez ele alınıyordu. Birinci İhan Savaşı daha devam ederken savaş suçlularını cezalandırmak için hazırlık çalışmaları yapılmıştı. Savaş suçlularının cezalandırılması için Versailles Andlaşmasına da maddeler konmuştu. Alman Kaiser'i İkinci Wilhelm de muhakeme edilecekti. Milletler Cemiyeti Misakı da saldırı savaşlarını teorik olarak hukuk-dışı sayıyordu. Misak'ın dibâcesinde, üye devletler savaşa

başvurmamak hususunda bazı vecibeler kabul etmek üzere imza koyduklarını açıklamaktaydılar. Üyeler uyuşmazlıklarını, Misak'ın On-İkinci Maddesi uyarınca, hakemliğe ya da kaza yoluna ya da Meclisin On-Beşinci Maddede açıklanan usule uyarak çözecekler, uyuşmazlık hakkında verilen karardan üç ay geçmeden savaşa başvurmayacaklardı. Onuncu Madde savaşı genel olarak yasak etmemiş, sadece saldırı savaşlarını yasaklamıştı.

1928 Briand-Kellogg (Paris) Misakı savaşı, ilk kez, hukuk dışı yapıyordu. Amerika ile Fransa 1928'de sona erecek olan 1908 tarihli hakemlik anlaşması yerine daha geniş bir andlaşma yapmayı düşünmüşlerdi. 27 Ağustos 1928'de, Paris'te, on-beş devletin katılımıyla imzalanan Briand-Kellogg Misakı üç maddeden bileşikti. Birinci Madde «savaşın ulusal politikanın bir aracı olarak reddedildiğini», İkinci Madde «bütün uyuşmazlıklar için sadece barışçı yollar aranacağını» söylüyor, Üçüncü Madde de andlaşmanın yürürlüğe giriş usulünü belirtiyordu. Prensip itibariyle savaşı yasaklayan Paris Misakı meşru savunma, uluslararası bir zorlama tedbiri olarak, Misaka taraf olan devletlerle taraf olmayanlar arasında ve Misaka aykırı hareket eden devletlere karşı savaşı gene mümkün saydığı gibi, sadece savaşı yasaklamakla yetiniyor, bu ilkeye aykırı hareket edebileceklere zorlama tedbirlerinin nasıl uygulanacağını belirtmiyordu.

Savaş faaliyetlerini sadece askerî hedeflerle sınırlamak ya da halkları «savaşan» ve «savaşmayan» diye iki gruba ayırarak sivillerin öldürülmelerini engellemek gibi hareket, sivil halkla ilişki kurulduğu ölçüde jenosit olarak nitelenebiliyordu. Yalnız, ırkçı ideolojilerden hareket eden totaliter rejimlerin ortaya çıkışlarıyla daha açıklık kazanan jenosidin, başka savaş hareketleriyle örtülse bile, bağımsız bir suç olduğu anlaşılmaktadır. İkinci Cihan Savaşında Naziler jenosidi siyasetlerinin esası yaptılar. Faşizme yönelen devletler belirli ırkî, dinsel, etnik ve ulusal grubu toplama kamplarında alıkoyuyor, yakıyor ve öldürüyorlardı.

Atom ve nükleer silâhlarının ortaya çıkışı jenositi gene savaş faaliyetlerinin içine kattı. «Savaşan» ile «savaşmayan» arasındaki fark gene ortadan kalktı. Bütün emperyalist saldırı savaşları, artık, jenosit savaşları olacaktı. Almanya'nın tesliminden sonra Amerika, Sovyetler Birliği, İngiltere ve Fransa 8 Ağustos 1945'de Londra'da, Avrupa Mihver Devletleri Büyük Savaş Suçlularının İzlenmesi ve Cezalandırılmasına Dair bir Andlaşma imzaladılar. Andlaşmanın Yedinci Maddesine göre, itham edilenlerin devlet başkanı ya da

yüksek memur olmaları sorumluluktan kurtulmaları için bir sebep sayılamayacaktı. Diğer yandan, Japon büyük savaş suçlularının yargılanması da 29 Nisan 1946'da, Tokyo'da başladı. İnsanlık tarihinde ilk kez devlet yöneticileri savaş sırasında imha, katil, sürgün ve tutuk olarak kullanma gibi insanlık dışı fiillerden ötürü yargılanmaktaydılar. Nuremberg Mahkemesi kuralları ve kararları eleştirilmekle birlikte, devletler bunları devletler hukuku kuralları olarak benimsemişlerdi. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu da 11 Aralık 1946'da kabul ettiği bir kararla Nuremberg Mahkemesinin Statüsünde ve kararlarında belirtilen ilkeleri devletler hukuku ilkeleri olarak onaylamıştır. Ayrıca, Genel Kurul Devletler Hukuku Komisyonundan, Nuremberg Mahkemesi Statüsünde ve kararlarında kabul edilmiş olan devletler hukuku ilkelerinin formüle edilmesini istemiş, Devletler Hukuku Komisyonu da yedi ilke saptayarak bunları Genel Kurula sunmuştur. Genel Kurul 9 Aralık 1948'de Birleşmiş Milletlere üye olan ve olmayan devletlerin onayına bırakılan bir Jenosit Sözleşmesi de kabul etmiştir.

* * *

1948 Jenosit Sözleşmesinin İkinci Maddesi Jenosidi şöyle tanımlamaktadır :

«Jenosit ulusal, etnik, ırkî ya da dinsel bir grubu tamamen ya da kısmen yoketmek amacıyla yapılan aşağıdaki fiillerden herhangi biri demektir :

- a. Grup üyelerini öldürmek;
- b. Grup üyelerine ciddî bedenî ya da aklî zarar vermek;
- c. Grubun hayat şartlarını tam ya da kısmen, fizikî tahrip doğuracak şekilde, kasıtlı olarak zorla kısıtlamak;
- d. Grup içinde doğumları önlemek için tedbirler uygulamak;
- e. Çocukları bir gruptan diğerine nakletmek.»

Aynı Sözleşmenin Üçüncü Maddesi de şöyle demektedir :

«Aşağıdaki fiiller cezalandırılacaktır :

- a. Jenosit;
- b. Jenosit için işbirliği;
- c. Jenosit için doğrudan doğruya ya da toplu kışkırtma;
- d. Jenosit yapmaya teşebbüs;
- e. Jenosite suç ortaklığı.»

Sözleşmenin birbirini tamamlayan Birinci ve Dördüncü Maddeleri şöyle demektedir :

«Âkit taraflar, ister barış, ister savaş zamanında işlenmiş olsun, jenositin uluslararası hukuka göre bir suç olarak önleme ve cezalandırmayı yükümlendiklerini teyid ederler.»

«Jenosidi ya da İkinci Maddede sayılan diğer filleri işleyen kişiler, anayasaca sorumlu yöneticiler, resmî memurlar ya da özel kişiler olsalar bile cezalandırılacaklardır.»⁴

Nuremberg Statüsünün Altıncı Maddesinin (c) Paragrafı İnsanlığa Karşı Suçları şöyle tanımlamaktadır :

«İnsanlığa Karşı Suçlar, yani savaştan önce ya da savaş sırasında, sivil halka karşı işlenen katil, imha, tutsak olarak kullanma, sürgün ve diğer insanlık dışı fiiller, ya işlendikleri ülkenin iç hukukunun ihlâli olsun ya da olmasın, Mahkemenin yetki alanına giren herhangi bir suçun işlenmesi ya da suçla ilgili olarak siyasal, ırksal ya da dinsel nedenlerle işlenen zulüm hareketleri. Söz konusu suçlardan herhangi birini işlemek için ortak bir tasarının ya da işbirliğinin düzenlenme ya da yürütülmesine katılan önderler, düzenleyiciler, kışkırtıcılar ve suç ortakları, böyle bir tasarının yürütülmesinde herhangi biri tarafından yapılan bütün fiillerden sorumludurlar.»

Statüde ve 1948 Andlaşmasında sıralanan suçlarda suçu işleyenlerle buna hedef olan arasında kişisel bir bağ olmadığı gibi, bir toplumsal grubun imhası için tekrar, tekrar öldürmek gerekmektedir. **Jenosit örgütlenmeyi gerektirir. Daima önceden tasarlanır. Örgütlenme ve önceden tasarlanmaya dayanan jenosit ile belirli siyasal ve ekonomik yönetim türleri arasında sıkı bağlar vardır. Nazizm ve faşizm, kapitalizm ve emperyalizm gibi kişisel ve ulusal temel hakları reddeden sistemler jenositin oluşmasına uygundur. Jenosit emperyalizmin bir uygulama biçimidir, çünkü yabancılardan kurtulmak için savaşmaktan başka yol göremeyen halklar ve emekçi toplulukların sömürülmesi için jenosit gerekli olmaktadır.**

4. Nuremberg Statüsünün Yedinci Maddesi de aynı şeyi söylemektedir : «Devlet Başkanı ya da devlet dairelerinin sorumlu memurları olarak dâvâcılarının resmî mevkileri onları sorumluluklarından kurtarıcı ya da cezayı azaltıcı olarak mülahaza edilmeyecektir.»

Jenositte maddî unsur, yâni suç sayılan bir insan davranışı bulunduğu gibi, psikolojik unsur da vardır; yâni, suçlu belirli bir insan grubunu ortadan kaldırmak amacındadır; suç niyeti açıktır. Vietnam'da olduğu gibi, büyük bir devletin ufak bir halka saldırısı, kullanılan silâhlar arasında birinci devlet-yararına açık oran-sızlık, topyekûn savaş, kitle halinde yoketme stratejisi ve yasaklanmış silâh ve fiillere başvurulması suçlunun niyetini ortaya ko-yan olgular ve göstergelerdir.

Jenosit Sözleşmesine göre, jenosit ulusal, etnik, ırkî ya da dinsel bir grubu tamamen ya da kısmen yoketmek amacıyla grup üyelerini öldürmek, onlara ciddî bedenî ya da aklî zarar vermek, hayat şartlarını, tam ya da kısmen, fizikî tahrip doğuracak şekilde kasıtlı olarak zorla kısıtlamak, doğumları önlemek için tedbirler uygulamak ve çocukları bir gruptan diğerine nakletmek fiillerinden herhangi biridir.

Kurbanların sayısı ile varılmak istenen hedef arasında mantıklı bir oran olduğu takdirde, belirli sayıda grup üyelerinin öldürülmesi ve onlara bedenî ya da aklî zarar verilmesi jenositi doğurmaktadır. Diğer yandan, bir topluluğu ulus yapan maddî ve manevî unsurların bütünüyle ya da kısmen tahrip edilmesi, o ulusun bütünüyle ya da kısmen tahribine yol açar. Bir grubun ekin ve sürülerinin bütünüyle ya da kısmen tahribi, şehir ve kır sivil halkının kitle halinde sistemli bir bombardımana tâbi tutulması, köylülerin çalıştıkları sırada tarlaların, okul ya da tapınak gibi kalabalık noktaların bombardmanı, siyasal kurumların yok edilmesi ve kültür ve törelere gelişme yollarının tıkanması jenosit fiilleri sayılmalıdır.

Bütün bu fiiller tek kişinin ya da bir avuç insanın yapamayacağı kadar geniş ve şumüllüdür. Ulusal etnik, ırksal ya da dinsel bir grubu, yâni belki de milyonlarca insanı, fizik olarak, bütünüyle ya da kısmen imha etmek, ancak bir devletin örgütleyebileceği bir fiildir. Tabii, herhangi bir devletin değil, sömürmeyi amaç edinmiş olan faşist ve emperyalist bir devletin. Jenosit gibi büyük çaplı bir suç ancak devletin koruyucu, teşvik ve öncülük edici kanatları altında işlenebilir cinstendir. Jenosit suçunu ya bizzat devlet işler ya da korur. Jenosit devlet ülkesi dışında bir topluluğa uygulanıyorsa, o zaman sözkonusu devletin ikinci topluluğa emperyalist bir saldırıda bulunması da gerekmektedir. Bu yüzden, Vietnam'da hem saldırı, hem jenosit sözkonusudur. Buraya kadar söylenenlerden çıkan genel sonuç jenositin devlet ölçüleri içinde bir suç olduğu, bu suçu işleyen ya da koruyanın devletin kendi olduğu ve bu suçun

belirli bir devlet türüne, yâni faşist ve emperyalist bir devlete bağlanabileceğidir. Faşist ve emperyalist devletler, sömürülen halkların başkaldırmasını jenosite başvurarak bastırmağa çalışırlar. Jenosit başka topluluklara sömürme ve kul etme ihtiyacı içinde olan faşist ve emperyalist rejimlerin doğal sonucu, bir uygulama yöntemidir. Çağımızda bir halka karşı yapılan silâhlı mücadelenin, bir döneminde ergeç jenoside dönüşmek zorunda oluşu bugünkü emperyalizmin doğası gereğidir.

* *

*

Mahkemenin isteği üzerine birçok uzman hukuk ya da tarih dallarında bilimsel araştırmalar hazırlamışlardır. Bunlardan eski Devletler Hukuku Doçenti ve Türkiye İşçi Partisi Genel Başkanı Dr. *Mehmet Ali Aybar* Mahkemeye sunduğu «Jenosit Hakkındaki Rapor» da, hukukî bakımdan jenosit faaliyetleri olarak nitelendirilebilecek hareketlerin yer alıp almadığının saptanabilmesi için, jenositin tanımını yapmış, bu suçun çeşitli unsurlarını incelemiş ve tarihsel bir girişten sonra kabul edilebilir ve bir esas olarak kullanılacak olan hukukî normu açık olarak ortaya koymağa çalışmıştır. Raporun hazırlığını bitirmeden önce olay yeri olan Vietnam'a giden Aybar, tanıdığı olduğu olayların ışığında, jenosit suçuyla ilgili çeşitli örnekler vermiştir.

Prof. Jean Chesneaux'dan da İkinci Cihan Savaşının⁵ sonunda Japon savaş suçlularını muhakeme etmek için Tokyo'da kurulan mahkeme hakkında bir rapor hazırlaması istenmişti. Prof. Chesneaux 3 Mayıs 1946'dan 12 Kasım 1948'e kadar süren Tokyo Savaş Suçluları Mahkemesi hakkında çok ilginç bir rapor hazırlamıştır. Prof. Chesneaux'nun raporuna bakarak Tokyo Mahkemelerinin bugün tekrardan ele alınıp incelenmesi gerektiği anlaşılmaktadır. Bu Mahkemenin tutanakları 46,000 sayfadır. Şimdiye kadar çoğunun tarihçiler tarafından iyi değerlendirilmemiş olduğuna dair bir kanı doğmaktadır. Bu 46,000 sayfalık tutanağın tamamını şimdiye kadar hiçbir yerde yayınlanmamıştır. Nuremberg Mahkemeleri daha çok işitilmiş ve hakkında daha fazla yazılmış olmakla birlikte, Tokyo Mahkemeleri hem daha uzun sürmüş, hem de Almanya'nın savaş sırasında işgâl ettiği topraklarda oturan insanların tam dört misli nüfusun barındığı bölgeyi içine almıştı. Savaş sonrası Japonya sadece Amerikan işgâli altında kaldığından, Tokyo Mahkemesinde iz-

5. Jean Chesneaux tanınmış bir Çin Hindi tarihi profesörüdür.

lenecek bütün usulleri General Douglas MacArthur saptamıştı. Yargıçları, Başkanı, Genel Sekreteri ve Sekretaryayı da Amerikalılar atamışlardı. Amerika Japonya askerî ve siyasî önderlerini savaş suçları, barışa ve insanlığa karşı suçlar işlemekle itham etmiş ve sonunda «suçlu» kararları da verilmişti.

Prof. Chesneaux o 46,000 sayfalık hazinenin içinden bugün için çok önemli bulgular tutup çıkardı. Yirmi yıl önce Japonların bugün Amerikalıların hergün rahatlıkla işledikleri suçlardan mahkûm edildikleri anlaşılıyor. Hem de Amerikalıların atadıkları yargıçlar elile ve koydukları usuller uyarınca. Japon savaş suçlarına yöneltilen suçların epeyi bir kısmının Vietnamlı sivillere karşı işlenmiş olduğunu belirtmek bugün için anlamlı olmaktadır. O zamanlar, tuhaf bir mantık oyunuyla, Japonya'nın Asya kıtasında işlediği suçlar Batılı devletlere karşı işlenmiş sayılmış ve Mahkeme'de yargıç sandalyelerine de Batılılar oturmuştu.

İtham edilen Japonlar Çin Hindinde bulunan Vichy Fransası ile işbirliği yapmakta olduklarından, hareketlerinin meşru sayılması gerektiğini ileri sürmüşlerdi. Japonlar Vietnam'da saldırıya girişmemiş olduklarını, önce Fransızların, sonra da Bao Dai'nin (aynı Bao Dai) davetiyle bu topraklara gitmiş olduklarını söylüyorlardı. Böylece, iddiaya göre, yer alan şiddet olayları da «meşrû yöneticiler» ile «isyancılar» arasında baş gösteren çatışmalar olarak kabul edilmeliydi. Bu iddiaları cevaplayan Amerikan savcısının resmî andlaşmalar ne olursa olsun, suç işlenmiş olduğunu belirten sözleri ve mantığı bugün de hatırlanması ve hatırlatılması gereken önemli bir husustur.

Mahkeme ilerledikçe ona bağlı hukuk komisyonlarının çeşitli müdahaleleri bazı noktaların açıklığa kavuşmasında yardımcı olmuştur. Bu hukukî açıklamalardan iki türlü gerçek ortaya çıkmaktadır. Önce, Amerika'nın imzaladığı ve onayladığı uluslararası andlaşmalar da dahil olmak üzere, Amerika'nın Vietnam'da birçok uluslararası ve Amerikan hukuk kuralını çiğnediği görülmektedir. Örneğin, en tutucu ve 'şekilci' bir açıdan ele alınsa bile, Amerika'nın Vietnam'da kullandığı M-15 piyade tüfekleri «gereksiz acı» ya sebep olması bakımından yasaklanmış olmalıdır. Ya da, diyelim, gerillaların Pleiku'ya saldırılarına mukabele ediyor diye Kuzey Vietnam'ın o şekilde bombalanması «zarardan fazla bir mukabele» kabul edilmelidir. Aynı şekilde, 2 milyon Vietnamlının zorla belirli yerlerde toplanması sivil halka karşı işlenmiş bir suçtur. İkinci tip suç ise, daha da önemlidir: Uluslararası hukuk, napalm'ın as-

kerî olmayan hedeflere karşı kullanılmasını yasaklıyorsa da, herhangi bir şekilde kullanılmasını henüz yasaklayamamıştır. Diğer yandan, Amerika da 1925 Cenevre Protokolü gibi andlaşmaların gazlar ve bazı toksik kimyevî maddelerin kullanımıyla ilgili bölümlerini henüz onaylamamıştır. Ve nihayet, Amerika ırk ayrımı gibi sorunlarda yabancı devletlerin (örneğin, Sovyetler Birliği) diğer bazı devletlerin iç işlerine karışmalarına yol açabilir bahanesiyle, jenosit ile ilgili kodifikasyon hareketlerine karşı durmuştur.

Kopenhag Mahkemesine sunulan bilimsel raporlar andlaşmalar dışında kalan silâh, kimyevî madde ve gazların Amerikalılar tarafından geliştirilip tecrübe edildiğini göstermektedir. Zâten, bu nokta ile ilgili birçok hususlar, artık, dünya kamu oyunun bilgisi dahilindedir. Amerikan üniversiteleri, bir süredir, Amerikan Savunma Bakanlığı ile mukaveleler imzalayarak bu yolda araştırmalar yapan merkezler haline gelmiştir. Vietnam'da sözkonusu olan napalm'ı ele alalım. Bu silâh yeni sayılmaz. Birinci Cihan Savaşında kullanılan «alev makinası»ndan geliştirilmiştir. 20-30 metre uzaklığa ancak yetişebilen alev makinası hem çok çabuk yanıyor, hem güç naklediliyordu. İkinci Cihan Savaşının daha başında, Amerikalılar ilk napalm bombalarını yapmışlardı. Yalnız, Japonların kauçuk merkezlerine egemen olmaları bombanın bileşiminde başka maddelerin kullanılması yollarının araştırılmasına sebep olmuştu. En etken madde çeşitli asitlerin alminyum tuzlarıydı. Bugün de daha çok kullanılan bu madde olduğu anlaşılmaktadır. «Napalm B» denen yeni bir bombada ise polistiren kullanılmaktadır. Amerikan Hava Kuvvetleri son zamanlarda *100 milyon pound Napalm B* ısmarlamıştır.

Prof. Dreyfus'un saptadığına göre, Amerika İkinci İhan Savaşında Japonya'ya karşı üçer kiloluk napalm bombaları kullanmıştır. Amerika'nın Japonya'ya bu bombalardan 750,000 dizi kullandığı anlaşılmaktadır. Bir kaç yıl sonra, Amerika Kore'de daha büyük çapta ve artan sayılarda napalm kullandı. O zaman, ulaştırma kolaylığı yüzünden bu bombalar Amerikalılar tarafından Japonya'da imal ediliyordu. Napalm sadece yakan bir bomba değildir; havadaki oksijeni emmesi, duman, gaz ve ısı meydana getirmesi de yarattığı genel etkinin bir parçasıdır. Napalm kapalı bir bölgeye düştüğü zaman karbon monoksit bırakmağa başlar. Bazan, kapalı yerlerde kurbanlarda yanık izlerine rastlanmamakta, fakat havasızlıktan öldükleri anlaşılmaktadır. 200 litrelik napalm'ın çıkardığı 1000-2000 derecelik ısı ve çok miktarda karbon monoksit gazı 60-80 metrelik bir bölgede âni ölümlere sebebiyet vermektedir. Bu gibi durumlar

da, ölmemiş, fakat ciddî olarak yanmış olan kimselere müdahale edilememekte, ancak derisinin %10-20'si yanmış olanlarda bir ümit görülerek, tıbbî müdahale yapılmaktadır.

Mahkemeye bağlı olarak kurulan Fen Komisyonu zehirli gazla ve kimyevî silâhlar hakkında da ciddî çalışmalar yapmıştır. Prof. Dreyfus'un Paris Üniversitesi Tıp Fakültesinden meslektaşı olan *Prof. Alexandre Minkowski* bu konuda bir rapor hazırlamıştır. Amerikan Savunma Bakanlığının bu türlü silâhları geliştirmek için bazı Amerikan Üniversiteleriyle yaptığı gizli anlaşmalar protestolara yol açmış ve bunun sonucu olarak da Pennsylvania, Michigan ve Stanford gibi üniversiteler anlaşmalarını bozmak zorunda kalmışlardı. Mahkemeye bağlı olan Fen Komisyonu Amerika'nın Vietnam'da yüksek dozajda kimyevî maddeler kullanarak çok tehlikeli bir yola saptığı sonucuna varmıştır. Komisyon yiyecek sıkıntısı çekilen Vietnam'da yiyecek maddelerine karşı da zehirleyici bileşimlerin kullanıldığını ispatlamış, bununla ilgili lâboratuar deneylerini tespit eden filmler göstermiştir. Ayrıca, A. B. D. Hava Kuvveteri Yedek Subay Eğitim Merkezi tarafından yayınlanmış olan *Hava ve Uzay Silâh Sistemlerinin Esasları (Fundamentals of Aerospace Weapon Systems)* adlı kitap «psiko-sosyal hedef» olarak su hazneleri, yiyecek depoları, ulaştırma merkezleri ve iskân yerlerini de saymakta ve bu gibi yerleri de hedef edinmekle grev, sabotaj, nümayiş, korku, panik ve açlığa sebebiyet verme amacı güdüldüğü belirtilmektedir. Kuşkusuz, böyle bir düşünce biçimi bütün sivil halka karşı savaşı amaç edinmekle sona ermektedir. Kuzey Vietnam'ın bombardmanında da bu «psiko-sosyal hedef»lerin birinci amaç olduğu anlaşılmaktadır. Bu tip bombardmanlar hakkında genel bilgi Mahkemenin Stockholm oturumunda verilmiş ve hastahane, okul ve kiliselerin sistematik olarak tahrip edildiği üstünde anlaşılmıştı. Mahkeme adına bir grup 1967 Yazında Kuzey Vietnam'a giderek bombardmanın «tırmandırılması» hakkında bilgi toplamıştı. Bu bilgiyi Kopenhag Oturumuna nakledenler Finlandiya'dan *Dr. Hendrik Forss*, Fransa'dan *Jean Bertolino* ve *Gerard Chaliand* ve İtalya'dan *Antonello Trombadori* oldu. Bu bilgi fotoğraf ve filmlerle de desteklendi. Tanınmış bilim adamlarının katıldığı bir Japon heyeti de Silâhsızlandırılmış Bölgede toksik maddeler kullanıldığına dair değerli bilgiler verdiler.

Mehmet Ali Aybar'ın raporunun son kısımlarında da somut jenosit olaylarına değinilmektedir. 21 Ocak 1955'de Amerikan kıt'aları Vinh Thinh köyünde 47 köylüyü korkunç işkencelerden sonra öl-

dürmüşlerdir. 9 Temmuz 1955'de Tan Lap ve Tan Hiep köylerinde de aynı şey olmuş, 23'ü çocuk olmak üzere, 92 kişi boğazlanmış ve kafaları vücutlarından ayrılmıştır. 1 Aralık 1958'de Rhu-Loi ölüm kampında tutulan 4000 yurdsever zehirletilmiş, 1000'den fazlası bu yüzden hemen ölmüştür. 20 Haziran 1960'da geceleyin 52 tutuklu bağlanarak Cao-Lanh'dan Mekong Nehrine götürülmüş ve orada boğazları kesilmiş, karınları deşilmiş, kafaları ayrılmış ve nehre atılmışlardır. Aybar, Hanoi'de, üçü kadın olmak üzere, ölüm kamplarının eski tutuklularından on tanesini tanık olarak dinlemiştir. Hepsi gerçek ölüm kampları olan hapishanelerde bulunmuşlardır. Puolo Condoro'de, Phu-Loi'de, Hué'de ve başka yerlerde susuz, yiyeceksiz, hasta, ilâçsız, dövülerek, hakarete uğrayarak ve işkence edilerek yaşamışlardır. Elektrik, ateş ve su işkencelerine tâbi tutulmuşlar, dövülmüşler ve kızgın demirle dağlanmışlardır. Tanıklardan Tran-Thi-Ly'nin omuzunda ve kafasında yanık izleri bulunmaktadır. Bazı işkencelerin kısırlaştırmak için yapıldığı bu sivil kişilerin yüzlerine karşı söylenmiştir. Bu eski tutsaklar ulusal ve siyasal kanatlarının inkâr ettirilmek istendiğini, insan haysiyetini zedeleme amacı güdüldüğünü, onları sefil «muhabirler» durumuna sokmak için türlü yollara baş vurulduğunu söylemişler ve bu işkenceleri Amerikan subaylarının sık, sık seyrettiklerini ifadelerine eklemişlerdir. Güney Vietnam'da yüz-binlerce tutuklunun aynı işkenceden geçtiği binden fazla hapishane olduğu tahmin edilmektedir.

Mahkemeye, Amerikalıların kurdukları ve aslında toplama kampları olan «stratejik köyler» hakkında etraflı bilgi verilmiştir. Mahkemede yasaklanmış silâh ve savaş yöntemlerinin Amerikalılar ve işbirlikçileri tarafından kullanıldıkları; sivil halkın, okulların, tapınakların, su tesislerinin ve askerî olmayan diğer hedeflerin bombalandıkları; yol, tarla ve barınakların sistemli bir şekilde tahrip edildikleri anlatıldı. Bütün bir halkın olduğu gibi ya da kısmen yok edilmesi amacını güderek, çocuğu, kadını ve ihtiyarı ile birlikte, insanların yakılıp öldürülüp sakatlandığı dinlendi. 1961'denberi Güney Vietnam'da en az 415,000 sivil öldürüldüğü açıklandı. İspanyol Engizisyonunda bile, Papa'nın görevlendirdiği Dominikan Papazı Thomas de Torquemada on-sekiz yıl içinde 10,220 kişiyi yakmış, 114,000 kişi de açlık ve işkenceden zindanlarda can vermiş ve böylelikle Engizisyonlarda on-sekiz yıl içinde 125,000 insan öldürülmüştü. İspanyol Kralı İkinci Filip'in Belçika ve Hollanda'daki temsilcisi Albe Dükü de altı yılda 18,000 Protestan öldürtmüştü. Fransa'da o meşhur 24 Ağustos 1572 St. Bartholomew katliamında 100,000 kurban verilmişti. Vietnam'da ölümlerin

üç misli de yaralı kabul edilse, kurbanların sayısı bir hayli kabarmaktadır. Her geçen günün de kurban sayısını arttırdığını hatırlamak gerekir.

İkisi Amerikalı ve biri Batı Almanyalı olmak üzere, üç beklenmedik tanığın ifadelerinin Mahkeme kararı üstünde etkili olduğu da anlaşılmaktadır: Bunlardan Haziran 1963'de Amerikan Hava Kuvvetlerinde askerlik görevini yapmağa başlayan *Peter Martinsen* ordu haber-alma okulunda yetiştirilmişti. Vietnam'a yollanarak tutsakların sorgularında görevlendirildi. Tutsakları sorguya çeken yüzlerce Amerikalı onların hayatları üzerinde son sözü söyleyen kişiler oluyorlardı. Martinsen'in ifadesine göre, Amerikalı soruşturmacılar tutsaklara muamele konusunda Cenevre Konvansiyonunu hergün çiğnemekteydiler. Eylül 1966'dan Haziran 1967'ye kadar Vietnam'da kalmış olan Martinsen «Attleboro», «Cedar Falls», «Junction City» ve «Manhattan» adı verilen dört büyük harekâta katılmıştı. Bu sırada yapılan tutsak sorgularında dövme, elektrik şoku uygulama gibi yollardan faydalandığını söylemiştir.⁶ Martinsen bu işkencelerde iz bırakılmamağa dikkat edildiğini söylüyor. Gene Martinsen 20-30 yaşlarında herhangi bir Vietnamlıyı çekip silâh altına almağa yetkili olduğunu da belirtmiştir.

Zenci bir Amerikan askeri olan *David Tuck* da Ocak 1966 - Şubat 1967 tarihlerinde Vietnam'da bulunmuştu. O da devletler hukukunun yasakladığı çeşitli olaylara değindi. Örneğin, bir helikopterde kızgın bir Amerikan erinin bağlı bir Vietnam tutsağını bir tekmede boşluğa yuvarlayışını, Amerikan erlerinin «hâtıra» olsun diye öldürülmüş Vietnamlıların kulaklarını kesip sakladıklarını, bir savaştan sonra cebinde en çok kulakla dönen ere bedava viski verildiğini, katıldığı büyük hareketlerde subay dışında tutsak almak, yâni er olanları hemen öldürme yolunda emirler yayıldığını ve bu yüzden yaralıların bile hunharca öldürüldüklerini anlattı. Bu arada, Vietnam'da Amerikalıların zenci er kullanmak istediklerini ve en tehlikeli işleri onlara vermeyi tercih ettiklerini de belirtti.

6. Mahkeme üyelerinden Carl Oglesby ile Martinsen arasındaki bir konuşma dikte değer :

Oglesby : «Sahra telefonunu kullanmasını nerede öğrendiniz?»

Martinsen : «Sahra telefonu soruşturma grubuna ait malzemenin bir parçasıdır.»

Oglesby : «Soruşturma sırasında bir sahra telefonunu işkence aracı olarak kullanmayı nerede öğrendiniz?»

Martinsen : «Vietnam'a gitmeden önce... Küçük bir sahra telefonu alır, taksınız; manyetoyu çevirdikçe konuşur.»

Vietnam'da Hué'de altı yıl kalmış olan *Dr. Wulff* da Amerikalıların sivil halkı zorla yerlerinden edişleri, sivil halkın bombalanışı hakkında geniş bilgiler verdi.

Jenosit 1948 Andlaşmasında sayılan beş kategori fiili içine alan, uluslararası hukukun öngördüğü bir suçtur. Savaş Suçları Uluslararası Mahkemesi, Kopenhag oturumunda yüz-binlercesini öldüren, yaralı ve sakat bırakan işkenceler, ölüm kampları, stratejik köyler, gazlar, napalm, özel savaş, tırmanma, kitle halinde öldürmek için sistemli bombardmana bakarak Amerika Birleşik Devletleri'nin Vietnam ulusunu kasten yok etmek istediği, yâni jenosit suçu işlediği kanısına varmıştır.

Mahkeme altı konuyu karara bağlamıştır : A.B.D. Hükûmeti ve Saygon rejiminin (a) savaş kanunlarının yasakladığı silâh, araç ve maddeler kullandıkları; (b) savaş tutsaklarına, andlaşmalara aykırı insanlık dışı muamele ettikleri; (c) sivil halka, kitlece sürgünler ve keyfî işkenceler gibi hukuk ve insanlık dışı muamele yaptıkları; (ç) Tayland, Filipinler ve Japonya'nın, A.B.D.'nce işlenen saldırganlık suçlarına katıldıkları; (d) savaşı Laos'a sıçrattıkları ve (e) Vietnam halkına karşı jenosit suçu işledikleri mahkemece saptanmıştır.

Mahkeme Amerikalıların Vietnam'daki davranışlarını değerlendirmek için hukukî esasları saptamış, olay yerine gönderdiği araştırma komisyonlarıyla bilgi toplamış, Amerikan saldırısı kurbanlarının temsilcilerini ve diğer tanıkları dinlemiş ve Amerikalılarla ücretli askerlerinin işledikleri suçların jenosit suçu olduğuna karar vermiştir. Aynı zamanda, jenosit yoluna da dökülmüş olan Vietnam'daki Amerikan saldırısı bu devletin uzun zamandanberi uyguladığı egemenlik tasarısının bir halkasıdır. Vietnam'da Fransa'ya karşı ulusal kurtuluş savaşı vermiş olanları tutuklamakla işe başlayan Amerikalılar, müdahaleyi jenosite ve «tırmanma»ya kadar vardırımlıdır. Vietnam halkı hem saldırı, hem jenosite karşı örnek teşkil edecek şekilde direnmektedir.